Jaargang 74 | mei 2020
Uitgave nr. 4

Hét platform voor de informatieprofessional bij de overheid

Hybride archief: uitdagingen van het overbrengen

Praktijk

Zaakgericht werken is mensenwerk

Achtergrond

Vuurproef voor de steekproef

Opinie

Jonge honden in het vak

INHOUD

6

PRAKTIJK

Hybride archief

Stel, je moet een archief overbrengen dat uit papieren dossiers en digitale informatie bestaat. Voor welke uitdagingen kom je dan te staan? Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Nationaal Archief proberen het uit.

10

PRAKTIJK

Zaakgericht werken is mensenwerk

De toekomst ziet er hoopvol uit

20

ACHTERGROND

Informatiebeheer moet slimmer en sexyer

Rondetafelgesprek

12

ACHTERGROND

Vuurproef voor de steekproef

Wat als een deel van je archief toch moet worden bewaard? Doe een steekproef

28

NIEUW IN HET VAK

Martijn Dijkstra

Orde scheppen in chaos

17

BOEKBESPREKING

Digitaal transformeren

Graag, maar hoe?

5 **EDITORIAL**
Bart Hekkert
Corona als hotspot

8 **COLUMN**
Martijn Kortier
Persoonsgegevens

18 **COLUMN**
Kees Duijvelaar
Waarheid als corona-slachtoffer

22 **OPINIE**
Jonge honden in het vak
Toekomst van informatiebeheer

11 **SERVICEBERICHT**
KIA-campagne #Helpelkaaropafstand

16 **PRIKKEL**
Opdat wij niet vergeten

19 **SERVICEBERICHT**
André Plat koninklijk onderscheiden

30 **SERVICEBERICHT**
Bouw digitale coronacollectie

31 **VERENIGINGSNIEUWS**
Stel gebruiksgemak corona-app centraal

Colofon

Redactieadres
Publiek Denken
Gebouw M1-47,
Binckhorstlaan 36,
2516 BE Den Haag
www.publiekdenken.nl
T 085 486 85 41
E od@publiekdenken.nl

Aanleveren kopij
E od@publiekdenken.nl

Uitgever
Asha Narain

Redactie
Jeroen Jonkers (hoofdredacteur), Edwin Driessen, Bart Hekkert, Eric Kokke, André Plat

Medewerkers aan dit nummer
Daan van Dun, Kees Duijvelaar, Jesse van Eijden, Luke Elshout, Jodie in 't Groen, Layla Hassan, Tobias van Kersbergen, Martijn Kortier, Jelle van der Meulen, Anike van Oosterom, Klaske Schep

Beeld- en eindredactie
Marc Notebomer

Art direction en vormgeving
Dimdim Grafisch Ontwerp

Cover
Studio Goudbaard

Beeld
Dimitry de Bruin, Marcel Dekker, Shutterstock

Adreswijzigingen en aanvraag abonnementen
Abonnementsprijs
€ 127 ex btw per jaar
Losse nummers op aanvraag verkrijgbaar
E od@publiekdenken.nl

Advertenties
MediaSales0031
Boyke Rajbalsing
E boyke@mediasales0031.nl
M 06 109 347 77

Drukker
Damen Drukkers

Od verschijnt 8 x per jaar en wordt uitgegeven door

De in dit blad verkondigde meningen hoeven niet die van de redactie te zijn. De onafhankelijkheid van de redactie mag niet in het geding komen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Volg ons op LinkedIn en Twitter

ONLINE CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2020

MEI - JUNI

27/05	INTERNET ZOEKTECHNIEKEN (ADVANCED)
27/05	DIGITALE INFORMATIEVAARDIGHEDEN GAAT ZEKER DOOR
29/05	TMLO / MDTO
02/06	GOVERNANCE, RISICOMANAGEMENT EN COMPLIANCE
04/06	ONLINE LEIDINGGEVEN *NIEUW*
05/06	RECORDSMANAGEMENT & SHAREPOINT
09/06	ARCHIEFBEHEER IN DE PRAKTIJK
09/06	HOTSPOTS OPSTELLEN (70-JAAR GO SESSIE; € 70,-) *NIEUW*
09/06	OPFRIS DOSSIEROMSCHRIJVINGEN (70-JAAR GO SESSIE; € 70,-) *NIEUW*
12/06	EAD
15/06	ONLINE PRESENTEREN (70-JAAR GO SESSIE; € 70,-) *NIEUW*
16/06	OPFRIS INHOUDSONTSLUITING (70-JAAR GO SESSIE; € 70,-) *NIEUW*
19/06	E-MAILMANAGEMENT EN -ARCHIVERING
25/06	SELECTIELIJST 2020 (70-JAAR GO SESSIE; € 70,-) *NIEUW*

GO opleidingen
school voor informatie

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

Door **Bart Hekkert**
Bart Hekkert is redactielid Od

Corona als hotspot

Op het moment dat ik deze editorial schrijf, zitten we midden in de coronacrisis. Niet alleen ons persoonlijk leven wordt beïnvloed, ook in ons werk hebben we er last van. Pijnlijk duidelijk komt naar voren dat een goede digitalisering van werkprocessen onontbeerlijk is. Relevante informatie die op papier en kantoor wordt bewaard, blijkt opeens maar moeilijk toegankelijk. En net zo vervelend is een online thuiswerkomgeving die is overbelast.
De coronacrisis laat ook risico's binnen het vakgebied zien. Hoe goed initiatieven om efficiënte communicatie te bevorderen ook zijn (neem bijvoorbeeld de implementatie van Microsoft Teams), de informatieprofessional moet opletten wat er met opslag, privacy en beveiliging gebeurt. Maken we geen onomkeerbare stappen?
En als we dan allerlei fundamentele beslissingen nemen, moeten we er voor zorgen dat onze keuzes en ons handelen worden bewaard. Zo zijn veel overheidsinstanties aan de slag met corona als hotspot. Hiervoor schreef het Nationaal Archief een stappenplan:
https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/corona-als-hotspot.
Bovendien moeten we binnen het gehele informatiedomein samenwerken: hoe zorg je dat informatie toegankelijk blijft en tegelijkertijd, vanuit alle invalshoeken, is te beheren?
Dat archieven die zowel analoog als digitaal zijn opgebouwd uitdagingen met zich meebrengen, laat een artikel zien over het hybride archief van de Adviescommissie Water (pp. 6-9). *Od* schreef eerder over de overbrenging van dit archief van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat naar het Nationaal Archief (*Od* 7 – 2019). In dit artikel aandacht voor een geïntegreerde inventaris.
Is het voor de één spannend om voor het eerst een hybride archief over te brengen, voor de ander is alles nog nieuw. Welke kant moet het vakgebied op volgens een aantal beginnende collega's? *Od* vroeg een zestal startende informatieprofessionals naar hun ervaringen (pp. 22-27). Naar aanleiding daarvan organiseerde de redactie een online rondetafelgesprek (pp. 20-21).
Nog meer nieuwe inzichten? Het Centraal Orgaan opvang asielzoekers kijkt samen met het Nationaal Archief hoe je een objectieve steekproef uitvoert op een te vernietigen archief (pp. 12-15). Het Nationaal Archief ontwikkelde hiervoor een handleiding en rekentool.

Bij *Od* blijven we ons inzetten om u te informeren en te inspireren met verhalen uit het vakgebied. Wij wensen u veel inzichten toe, maar boven alles een goede gezondheid.

Tekst **Bart Hekkert**
Bart Hekkert is redactielid Od

Overbrengen hybride archief

Infrastructuur en Waterstaat en Nationaal Archief leren verder

Stel, je moet een archief overdragen dat zowel uit papieren dossiers als digitale informatie bestaat. Met welke uitdagingen krijg je als archiefvormer dan te maken? En wat betekenen die voor de archiefbewaarplaats? Met het archief van de voormalige Adviescommissie Water (AcW) doen het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en het Nationaal Archief ervaring op met deze vorm van hybride overbrenging.

Dit artikel is een vervolg op het artikel 'Al doende leert men', verschenen in *Od* 7, 2019. In dat artikel werd de eerste fase van het project van overbrenging van het archief van de AcW door IenW naar het Nationaal Archief beschreven.

‘WE VONDEN HET ZONDE OM HET NIET TE PROBEREN’

‘IenW en het Nationaal Archief hebben voor het overbrengen van het archief gekozen om nieuwe ervaringen op te doen,’ zegt Ruth van Belkum, adviseur Informatiehuishouding bij IenW. ‘Met andere leerpunten, zoals: wat komt er kijken bij overbrenging van een hybride archief?’ ‘Er was een wens om een geïntegreerde inventaris op te stellen voor dit archief,’ vult Kirstie van de Rijdt, projectleider Digitale Archiefdiensten bij het Nationaal Archief aan. ‘Tijdens het vorige gesprek met *Od* werd de conclusie getrokken dat dit geen haalbare kaart was. Omdat het te lastig werd: het zou te veel handwerk vergen en er zou gesleuteld moeten worden aan de (ordenings)structuur van de mappen.’

Technisch lastig

Met name door het vele handmatige werk, zou er veel tijd in gaan zitten. Van de Rijdt: ‘Maar bij nader inzien vonden we het eigenlijk allemaal zonde om het niet te proberen. Door de compacte omvang van het archief zou de hoeveelheid handmatig werk nog enigszins te behappen zijn. En dus hebben we gaandeweg het project besloten om hier tóch (leer)ervaring mee op te doen.’

‘Het kost inderdaad heel veel tijd,’ bevestigt Vincent Sleebe, senior medewerker Verwerven en Beheer Digitale Archieven bij het Nationaal Archief. ‘Daar zijn verschillende redenen voor: de structuur van het digitale archief is net anders dan die van het analoge archief. Daar moet je toch weer in zitten wijzigen en rommelen, waardoor de authenticiteit gevaar loopt. Een andere reden is dat wij werken met verschillende archiefeenheidssoorten in ons collectiebeheersysteem (MAIS Flexis, red.). In het verleden is bedacht dat het handig is om in toegangen op digitale archieven andere eenheidssoorten te gebruiken, bijvoorbeeld digitaal dossier, en niet de klassieke enkelvoudige en deelbeschrijving. In een toegang op een hybride archief moet je dus appels en peren bij elkaar zetten. Onze workflow moet daar weer mee om kunnen gaan. Tot nu toe hebben we een workflow voor een papieren archief waar een toegang uitrolt en een workflow voor een digitaal archief waar een toegang uitrolt. En nu krijg je een mix, dus dat is technisch meteen lastig.’

Verouderde bestandstypen

Zijn IenW en het Nationaal Archief gestopt met deze exercitie toen dit werd ontdekt? ‘Nee,’ aldus Van de Rijdt. ‘Wat in dit geval nog een extra uitdaging was: het zijn in feite drie toegangen die samengevoegd moeten worden. We hebben een papieren stroom, een digitale stroom, maar we hebben ook informatie op verschillende (digitale) dragers.’

‘Zoals cd-roms,’ zegt Sleebe. ‘Daar liepen we weer tegen heel andere problemen op, bijvoorbeeld verouderde bestandstypen opgemaakt voor Internet Explorer 6 uit 2005. En dat is heel lastig om bij ons in het e-depot op te nemen en vervolgens te tonen. Voor afbeeldingen en pdf’s is dit geen probleem.’

‘In het verleden werd snel iets op cd-rom gezet, die cd-rom deed je in je speler en het bestand werd automatisch afgespeeld. Daar stond een execute-bestand op en allerlei websitebestanden bijvoorbeeld. Maar die zijn gebaseerd op de toenmalige versie van Internet Explorer, dus die bestanden spelen nu niet meer af. We hebben daarop gezegd: we slaan wel de afbeeldingen en de pdf’s op in het e-depot en we stellen deze beschikbaar, maar die oude execute-bestanden laten we voorlopig even zitten.’

Hoe kun je dit soort bestanden wel bewaren en tonen? ‘Die cd-roms bewaren we wel in het analoge archief’, vervolgt Sleebe. ‘Wat je zou moeten doen, is deze bestanden omzetten naar het huidige formaat waardoor je ze alsnog kunt afspelen. We hebben afgesproken dat we het omzetten van deze bestanden voor nu nog even buiten de scope laten.’

Knip

Bij het integreren van de inventarissen is eerst de inventaris van het papieren archief gecreëerd. ‘Daarna

Door **Martijn Kortier**

Martijn Kortier is advocaat intellectueel eigendom, ict-recht en privacy bij Elferink & Kortier Advocaten.

Persoonsgegevens

Overheidsinstanties werken regelmatig samen bij de uitvoering van hun taken. Zij werken ook samen met particuliere instanties en semi-overheden. Om van die samenwerking een succes te maken moeten persoonsgegevens worden uitgewisseld. Sinds de inwerkingtreding van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) zijn overheden daar voorzichtiger in geworden. Bij het uitwisselen van persoonsgegevens gelden uiteraard de regels uit de AVG. In sommige gevallen worden ook aanvullende afspraken gemaakt. In ieder geval geldt dat overheden zich bij verstrekking van gegevens moeten afvragen of zij daar een gerechtvaardigd doel voor hebben. Daarnaast dient de uitwisseling op één van de zes limitatief in de AVG (artikel 6 lid 1) genoemde verwerkingsgrondslagen te worden gebaseerd. Voor overheden zijn de relevante verwerkingsgrondslagen:

- Ondubbelzinnige toestemming van de betrokkene (sub a);
- De verwerking is noodzakelijk om te voldoen aan een wettelijke verplichting (sub c);
- De verwerking is noodzakelijk om een taak van algemeen belang of uitoefening van openbaar gezag te vervullen (voor overheids- of andere publiekrechtelijke organisaties) (sub e).

Overheidsinstanties handelen in de regel in de uitoefening van een publieke of wettelijke opgedragen taak. In dat geval geschiedt de verwerking en uitwisseling van persoonsgegevens in principe op basis van de grondslag genoemd onder sub e. In de praktijk is een en ander echter niet altijd even duidelijk. Zo wisselen overheden ook gegevens uit, zonder dat de noodzaak daarvoor direct uit de opgedragen publieke taak voortvloeit. Terughoudendheid bij het delen van persoonsgegevens blijft dus geboden. Overheden dienen zichzelf af te vragen of ze een gerechtvaardigd doel hebben voor het delen van gegevens en daarnaast of dat noodzakelijk is voor de uitvoering van de publieke taak. Zo niet, dan dient een andere grondslag gevonden te worden óf dient uitwisseling achterwege te blijven.
Dit wordt in de praktijk ook getoetst. Zo werd Deventer vorig jaar door de rechter op de vingers getikt wegens een privacy-schending en veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding van 500 euro. Deze gemeente had persoonsgegevens van een aanvrager van een Wob-verzoek met andere gemeenten gedeeld, zonder dat dat noodzakelijk was voor de uitvoering van een publieke taak. Begin april 2020 heeft de Raad van State geoordeeld dat voor de schadevergoeding geen plaats was. De Raad van State bevestigde echter wel dat er sprake was van een privacy-inbreuk. Wees dus gewaarschuwd!

De advocaten en juristen van Elferink & Kortier Advocaten schrijven op deze plek iedere maand een column, waarin zij een praktisch probleem op het gebied van de AVG in relatie tot informatiebeheer zullen behandelen. Heeft u een praktijkvraag die u behandeld wilt zien? Stuur deze naar 0d@publiekdenken.nl.

‘DE WENS MOET ZIJN OM ARCHIEVEN ZO VEEL MOGELIJK DIGITAAL AAN TE LEVEREN’

is de inventaris van het digitale deel en de dragers daaraan toegevoegd,’ geeft Van de Rijdt aan. ‘Zodat je daarna bij de rubrieken ook de juiste links krijgt naar de digitale bestanden. Dat is echt een handmatige exercitie: toegevoegde dossiers moeten handmatig naar de juiste rubriek worden verplaatst. Als een archief heel groot is, dan is dat te veel werk.’ Van Belkum: ‘En de kans dat het analoge en digitale deel dezelfde structuur hebben is minimaal.’
Volgens Sleebe is het beter wanneer archiefvormers een heel duidelijke knip maken tussen het papieren en digitale archief en zo min mogelijk hybride werken. Van de Rijdt denkt dat de wens moet zijn om archieven zo veel mogelijk digitaal aan te leveren. Nico van Egmond is senior medewerker Verwerven bij het Nationaal Archief. Hij vult aan: ‘Bij dit archief hadden we een knip kunnen maken. Het was misschien beter geweest om het papieren archief en het digitale archief apart over te dragen. Dan was het voor ons minder werk en minder gedoe geweest. En voor de onderzoeker maakt het niet zoveel uit. Dan moet je op twee plekken kijken, maar dat komt wel vaker voor. En voor toekomstige archieven die toch hybride worden aangeleverd kun je er beter voor kiezen om voor elk deel een eigen inventaris op te stellen en die onder elkaar te tonen in plaats van in elkaar.’
De overbrenging heeft belangrijke leerpunten voor IenW en het Nationaal Archief opgeleverd. Van Egmond: ‘Voor de aansluiting op het e-depot is een projectmatige aanpak nodig. Waar we naartoe willen is dat vervolgaanleveringen gewoon een standaardproces worden, zoals we ook analoge archieven verwerven. Een ander leerpunt: dat het belangrijk is dat de softwareleverancier aan tafel zit.’
‘Sterker nog, deze hoort in het projectteam te zitten,’ beaamt Van de Rijdt. ‘Soms kun je zelf aanpassingen in de software doen, maar vaak heb je grote wijzigingen in de exporttool nodig. Hiervoor moet je in gesprek met de leverancier.’

Summier

Hoe neemt het Nationaal Archief deze leerpunten mee in de communicatie en advisering richting zorgdragers? ‘Nu hebben we één hybride archief overgebracht. Dat is te summier om er gelijk een handreiking voor op te stellen,’ stelt Van de Rijdt. ‘Maar wanneer er meer ervaring is met de overbrenging van hybride archieven, kan ik me voorstellen dat we een kennisproduct of advies delen.’ Sleebe: ‘Er wordt nu intern wel nagedacht om ervaringen met aansluitingen en overbrengingen te delen op de website van het Nationaal Archief.’ ‘Ik ben wel benieuwd naar de ervaringen van andere archiefvormers,’ geeft Van Belkum aan. ‘Met name naar hoe zij omgaan met de AVG en persoonsgegevens. Dat vind ik best nog lastig.’

Is het gelukt? Neem een kijkje op Nationaalarchief.nl.

‘ARCHIEFVORMERS MOETEN EEN DUIDELIJKE KNIP MAKEN TUSSEN HET PAPIEREN EN DIGITALE ARCHIEF’

Tekst **Daan van Dun** en **Klaske Schep**
Daan van Dun en Klaske Schep zijn adviseur bij KBenP

Zaakgericht werken is mensenwerk

De toekomst ziet er hoopvol uit

Zaakgericht werken: een begrip in gemeenteland. Binnen enkele jaren is het idee uitgegroeid van een vernieuwende informatiemanagement-strategie naar een volwassen concept. De methodiek van zaakgericht werken heeft haar meerwaarde inmiddels dubbel en dwars bewezen. Dat betekent echter niet dat de ontwikkelingen stagneren. Integendeel, met de komst van de Omgevingswet krijgt zaakgericht werken nog meer betekenis – zelfs ondanks het uitstel.

Door de coronacrisis is digitaal werken in een stroomversnelling terechtgekomen. Zaakgericht werken is actueler dan ooit. Maar wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen op dit moment?

Blauwdruk

Zaakgericht werken is niet één statisch model, maar biedt verschillende smaken. Terwijl het de afgelopen jaren vooral ging over de methodiek, ontstond er geleidelijk steeds meer aandacht voor de softwareondersteuning. Zo kan er onderscheid gemaakt worden tussen een *best-of-breed* of *all-in-one* zaaksysteem. Waar *best-of-breed* aanvankelijk de norm was, bestond er de laatste jaren bij overheidsorganisaties juist een voorkeur voor *all-in-one*. Softwareleveranciers boden generieke pakketten waar zo veel mogelijk processen mee ondersteund konden worden – een begrijpelijke keuze voor gemeenten die een complete software-oplossing zochten.

'KLEINERE GEMEENTEN KIEZEN VOOR DE ONTZORGING VAN EEN BREED PAKKET'

Opvallend genoeg ontstaat er recentelijk weer interesse voor de *best-of-breed*-oplossing. Huiverig voor een leveranciersmonopolie kiezen gemeenten liever voor een zelfstandig samengesteld applicatielandschap. Een belangrijke kanttekening is dat dit – nu nog – vooral de grote organisaties betreft, die voldoende *know-how* en ontwikkelkracht in huis hebben om een eigen blauwdruk op te stellen. Kleinere gemeenten hebben dat niet en kiezen nog voor de ontzorging van een breed pakket bij één leverancier. Aangezien initiatieven om gemeenten meer zeggenschap te geven over hun digitale inrichting nog in de kinderschoenen staan, is dat momenteel zeker geen onverstandige keuze.

Common Ground

De angst voor een *vendor lock-in* komt niet uit de lucht vallen. De softwaremarkt staat bepaald niet stil. Opkoopstrategieën vieren hoogtij. Zo heeft Visma Software onlangs leveranciers Roxit en Circle Software overgenomen, beide toonaangevende namen. Gemeenten die graag een concurrerende markt zien, met ruimte voor grote en kleine bedrijven, zien dit met lede ogen aan.
Tegelijkertijd ontstaat er een opvallende beweging vanuit overheidsland: Common Ground. Dit is een nieuwe strategie om het

ict-landschap te moderniseren. In de principes van Common Ground staat de loskoppeling van data en de werkprocessen in applicaties centraal. Data wordt bevraagd bij één bron en niet meer gekopieerd en meerdere malen opgeslagen. Hierdoor blijven organisaties eigenaar van hun gegevens en kunnen werkprocessen flexibel ingericht worden. Dit betekent dat gemeenten minder afhankelijk zijn van leveranciers. Common Ground kan de markt dus in beweging dwingen en kansen bieden voor alternatieve softwarepartijen. Daarnaast maken sommige gemeenten dankbaar gebruik van de capaciteit van de grotere leveranciers om gezamenlijk mee te experimenteren. Voor meer informatie verwijzen wij u graag naar: *www.commongroundinbeeld.nl*.

'DE MENSEN ZORGEN VOOR HET SUCCES VAN DIGITAAL (SAMEN) WERKEN'

Zo'n ingrijpende verandering heeft flink wat voeten in de aarde. VNG schat in dat het 10 jaar zal duren om de principes van Common Ground uit te rollen. Voor gemeenten is het nog niet mogelijk om bij een aanbestedingstraject te eisen 'dat leveranciers aan Common Ground doen'. Er zijn simpelweg pas enkele componenten leverbaar. Kleine veranderingen zijn al wel zichtbaar. Zo beginnen steeds meer marktpartijen rekening te houden met de principes van Common Ground en komen er voorzichtig pilots op gang in samenwerking met welwillende gemeenten. De markt zal de komende tijd voornamelijk bezig zijn met traditionele uitvragen. Common Ground zal hierin geleidelijk een plaats gaan krijgen.

Hoopvol

De ontwikkelingen in dit artikel hebben één element gemeen. Ze worden in gang gezet en gestuurd door mensen. Informatiemanagement is en blijft mensenwerk. Middelen zijn belangrijk, maar de mensen zorgen voor het succes van digitaal (samen)werken. Gelet op het enthousiasme en het innovatievermogen in de wereld van zaaksystemen, ziet de toekomst van zaakgericht werken er hoopvol uit.

SERVICEBERICHT

Kennisnetwerk
Informatie en Archief

KIA-campagne #Helpelkaaropafstand

Uit ons KIA-netwerk krijgen we veel signalen dat mensen tijdens de coronacrisis behoefte hebben aan contact met vakgenoten. Mensen aan wie je vragen kunt stellen als je ergens niet uitkomt. Of dat je kennis wilt delen die voor anderen van belang is. Onze boodschap is: blijf dat vooral doen! Blijf elkaar helpen, ook op afstand.

Vul je profiel in!

Om ervoor te zorgen dat het kennisdelen doorgaat en mensen elkaar nog beter kunnen vinden, is op de website van KIA een campagne gestart: #Helpelkaaropafstand. Wij vragen iedereen het eigen profiel op KIA te checken en waar nodig verder in te vullen. Het kost je maar een paar minuten en als iedereen dat doet, is de winst enorm groot. Van groot belang is ook om bij het profiel de rubriek 'Over mij' in te vullen. Daar kun je je kennisgebieden, specialisaties en competenties kwijt. Zo kan de zoekmachine deze vervolgens ook vinden! Jouw kennis en vaardigheden zijn onmisbaar binnen ons netwerk! En andersom geldt dit natuurlijk ook als je zelf vragen wilt stellen aan vakgenoten.

En zegt het voort!

Ondanks het mooie aantal van ruim 4500 leden, zijn er nog veel vakgenoten bij de overheden die KIA niet kennen. Een mooie uitdaging dus voor leden om collega's te wijzen op het bestaan van het kennisnetwerk, op de mogelijkheden vragen te stellen, informatie op te halen, discussies te starten en straks elkaar, dankzij compleet ingevulde profielen, snel te kunnen vinden!

Tekst **Bart Hekkert**
Bart Hekkert is redactielid Od

Vuurproef voor de steekproef

Geen blind compromis maar een bewuste keuze

Bij archiefbescheiden heb je een keuze tussen bewaren of vernietigen. Daarover is de selectielijst duidelijk. Maar wat als een deel van de informatie toch moet worden bewaard? Met een zogenoemde steekproef kun je dat deel aanmerken als “permanent te bewaren”. Maar hoe doe je dat? Om te helpen bij deze vraag bracht het Nationaal Archief een handleiding uit. Met behulp daarvan voerde het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) als eerste een steekproef uit.

‘HET COA WAS NIET DE ENIGE ZORGDRAGER DIE MET STEEKPROEVEN WORSTELDE’

Een steekproef betekent voor het COA een selectie op bewonersdossiers die dienen te worden overgedragen, en vanwaaruit het opvangbeleid in de praktijk is te herleiden. ‘De beleidsmatige stukken worden al gekenmerkt als “blijvend bewaren”,’ vertelt Simone Hensen, beleidsadviseur Recordmanagement bij het COA. ‘De praktijk willen wij via een aselecte steekproef documenteren. We vinden het belangrijk dat je kunt reconstrueren hoe het beleid van het COA in de praktijk wordt uitgevoerd.’
‘In de selectielijst staat dat wij een steekproef moeten uitvoeren,’ gaat Hensen verder, ‘maar hoe en in welke vorm… dat was niet duidelijk. Ook na het lezen van alle stukken uit het verleden waren er voor ons flink wat losse eindjes. Dat het Nationaal Archief een methode had ontwikkeld die ons zou kunnen helpen, kwam dus goed uit. Zowel voor ons als het Nationaal Archief!’
‘Het COA was zeker niet de enige zorgdrager die met steekproeven worstelde,’ vult coördinator Waardering en Selectie bij het Nationaal Archief Geert Leloup aan. ‘In het verleden is al vaker in selectielijsten vastgelegd dat steekproeven getrokken moeten worden. Maar nooit werd (voldoende) verduidelijkt waarop en hoe deze streekproeven getrokken moesten worden, waardoor ze in de praktijk niet of niet helemaal volgens de regels werden toegepast. Het toeval was wel dat het COA opnieuw bij het Nationaal Archief aanklopte op het moment dat de handleiding zo goed als afgerond en vastgesteld was.’

Stappenplan

De handleiding van het Nationaal Archief bestaat onder andere uit een stappenplan en een rekentool. ‘Steekproeven zijn een technische materie,’ aldus Leloup. ‘Een belangrijke vraag is dus: hoe kun je die drempel verlagen? Vandaar onze keuze voor een korte handleiding, met een standaardscenario.’
Na het bepalen van de scope van de steekproef (jaarlijks, minimale hoeveelheid dossiers) kan de archiefvormer een tool gebruiken om objectief te berekenen welke dossiers er gelicht dienen te worden. Leloup: ‘Je weet echter nooit hoe de formules op de achtergrond zijn ingesteld. Je kunt je dan als steekproefnemer nooit volledig verantwoorden. Nu kan dat wel. Het Nationaal Archief staat garant voor de inrichting en gebruikte formules. Dan hoeft de archiefvormer zich alleen te verantwoorden over het toepassen van de tool.’
Volgens Hensen is met de uitvoering veel uitzoekwerk gemoeid. ‘Waar kan ik de juiste gegevens vinden, en wat zijn die juiste gegevens dan eigenlijk? Waar baseer je je cijferlijst (dossiernummers waarbinnen je een steekproef doet, red.) op? Alle bewoners kennen een vreemdelingennummer, dacht ik. Een vreemdelingennummer is een uniek nummer. Dat klopt voor nu wel, maar niet in de opstartperiode van het COA. Hoe ga je daarmee om? Ik ben in gesprek gegaan met diverse afdelingen die gegevens beschikbaar kunnen stellen, om er achter te komen wat wel mogelijk is en wat niet. Dat kost veel tijd.’

Vertaalslag

En er zijn nog meer hordes die het COA moet nemen. Hensen: ‘Zo was er geen consensus over wat nu precies een bewonersdossier definieert. Daar zitten onder andere verblijfsgegevens, gezinssamenstelling, gesprekken, incidenten, juridische gegevens en de betaling van weekgelden in. Dat is dus voor het COA een leerpunt: wat behelst zo’n dossier?’ En wanneer is zo’n dossier nu gesloten?’
Het COA ziet het moment van uitstroom (uit de opvang) als sluitingspunt van het dossier. ‘Waarop baseer je nu precies de uitstroom voor het archief,’ vraagt Hensen zich af. ‘Wij hebben namelijk gezegd in onze selectielijst dat wij bewonersdossiers na uitstroom 20 jaar bewaren en vervolgens vernietigen met uitzondering van de steekproef. Alleen: wat bepaalt de uitstroom in de dossiers? Samen met een collega heb ik dit soort vraagstukken telkens zo goed als mogelijk beant-

‘HET NATIONAAL ARCHIEF STAAT GARANT VOOR DE INRICHTING EN GEBRUIKTE FORMULES’

NCOD
ADVIES, DETACHERING & OPLEIDINGEN

Bouwen aan een sterkere overheid

Publieke organisaties staan voor complexe opgaven die vragen om expertise en veranderkracht. NCOD wil Nederland mooier maken door te bouwen aan een sterkere overheid. We adviseren, begeleiden en ondersteunen de publieke sector op het gebied van advies, detachering en opleidingen. NCOD maakt het verschil door betrokkenheid en verantwoordelijkheid van adviseurs binnen hun opdracht.

We bieden ondersteuning binnen de volgende expertisegebieden:

Digitalisering & Informatiemanagement | Financiën en Bedrijfsvoering | HRM | Juridische Zaken & Omgevingsrecht | Omgevingsmanagement | Personeel, salaris en rechtspositie | Publiekszaken Ruimtelijke Ontwikkeling | Sociaal Domein | Toezicht, Handhaving, Onderzoek & Preventie.

Kunnen we u ergens bij helpen? Ga dan voor meer informatie naar NCOD.nl
Als adviseur bij NCOD aan de slag? Bekijk onze vacatures via werkenbijncod.nl

woord. We zijn overeengekomen dat het document dat gaat over de officiële beëindiging van de opvang, het punt is waarop het dossier kan worden gesloten.'
Leloup: 'We hebben er als Nationaal Archief naar gestreefd om een heldere, praktische en statistisch verantwoorde handleiding op te stellen. Maar dat neemt niet weg dat elke organisatie een vertaalslag moet maken, zowel voor de afbakening van de populatie als voor het aanduiden van de blijvend te bewaren informatieobjecten. Ook daar willen we over (blijven) meedenken. We zijn uiteraard heel benieuwd of daar nog verbeterpunten voor de handleiding uit voortkomen. Hetzelfde geldt voor de opname van steekproeven in selectielijsten: hoe pak je dat het best aan als je weet dat die vooral procesmatig opgesteld worden en die processen niet altijd (voldoende) aansluiten op de ordening?'

Privacy-issues?

Bewonersdossiers bevatten (bijzondere) persoonsgegevens. Botst het niet met privacywetgeving als die blijvend worden bewaard? Leloup: 'Door het toepassen van de objectieve rekentool, is het altijd toeval welk dossier wel en niet bewaard wordt.' In het verleden werden vaak subjectieve keuzes gemaakt: vooral de dikkere dossiers van probleemgevallen bleven dan bewaard.'
Na de steekproef wordt voor deze dossiers een beperking op de openbaarheid toegepast, aldus Hensen. 'Daarbij beperk je de mogelijkheden tot inzage en kom je tegemoet aan privacyregels.'
Wat zijn tot nu toe de belangrijkste lessen? Hensen: 'Dat je vooraf heel goed moet nadenken over wat je precies wilt bereiken met de steekproef. Dus bepaal je basis, doel en de richting. Neem de tijd en aandacht voor de steekproef. Het is geen klusje voor erbij. Blijf in gesprek met het Nationaal Archief maar blijf ook scherp naar jezelf en je collega's. Durf ook beslissingen te nemen, knopen door te hakken. Begin gewoon en gaandeweg leer je steeds meer over het proces en zelfs over de inhoud. Die inzichten kun je altijd weer verder inzetten in andere werkzaamheden. Een steekproef moet altijd inzicht geven in de vertaling van beleid naar uitvoering.

'EEN STEEKPROEF MOET ALTIJD INZICHT GEVEN IN DE VERTALING VAN BELEID NAAR UITVOERING'

Het is geen toelichting over hoe we zijn omgegaan met individuele bewoners.'
Leloup vervolgt: 'De steekproef moet geen blind compromis zijn, maar een bewuste keuze waarbij alle betrokken partijen (zorgdrager, Nationaal Archief, externe deskundige) alle opties (alles bewaren, alles vernietigen, voorbeelddossiers bewaren, steekproef trekken) wikken en wegen. Een steekproef is niet onmogelijk, maar vraagt best wat van een organisatie.'

Wordt vervolgd

Het traject is nog niet afgerond. Hoe nu verder? 'Wij blijven in gesprek met Geert Leloup en zijn collega's,' zegt Hensen. 'Ondertussen zoeken we naar de juiste basis en met welke gegevens wij kunnen zeggen: dit is een bewonersdossier. Ons streven is om dit jaar een complete set uit een eerste steekproef klaar te hebben voor een overdracht. Helaas bevinden we ons nu in onzekere tijden (vanwege de uitbraak van corona, red.), zowel op het hoofdkantoor als in de opvang. Dit kan voor vertraging zorgen.'
Leloup voegt toe: 'Het Nationaal Archief wil na afloop met het COA kijken of er nog verbeterpunten zijn, zowel voor de toepassing van steekproeven door het COA als voor de handleiding.'

Od zal het vervolgtraject op de voet volgen. Benieuwd naar de handleiding Steekproeven en de rekentool, kijk op de site van het Nationaal Archief: *https://www.nationaalarchief.nl/archiveren.*

Wat is nu eigenlijk een steekproef?

Geert Leloup, coördinator Waardering en Selectie van het Nationaal Archief licht toe: 'Voor het Nationaal Archief is een steekproef in het kader van waardering en selectie een (blijvend te bewaren) representatief deel van een (voor het overige te vernietigen) geheel. Dat is met name een interessante optie voor uitvoeringsinformatie die te omvangrijk is om in zijn geheel te bewaren, maar ook te waardevol om in zijn geheel te vernietigen.'

Opdat wij niet vergeten

Sinds de coronacrisis moet ik mezelf opnieuw uitvinden. Sinds 12 maart zit mijn hele organisatie thuis en doet iedereen zijn uiterste best om alle werkprocessen gewoon doorgang te laten vinden alsof er niets aan de hand. Dat vind ik op zichzelf heel wonderlijk want de wereld ziet er opeens toch echt heel anders uit. Voor mijn vergaderingen en contactmomenten maak ik nu frequent gebruik van telefoon, WhatsaApp, mail en videoconference-achtige toepassingen als MS Teams en Pexip. Verslaglegging lijkt het ondergeschoven kindje te worden, want alles is erop gericht om de tent draaiende te houden. Maar juist nu is het de taak van informatieprofessionals om op te staan en te blijven te hameren op het vastleggen, ontsluiten en duurzaam beheren van informatie. Op de website van het Rijksprogramma Duurzaam Digitale Informatiehuishouding staat sinds kort een leuke animatie die dat onderstreept. Informatiehuishouding is hierin vindingrijk aangepast in InformatieThuishouding.
De coronacrisis is voor velen een ingrijpende gebeurtenis maar laat ook, daartoe gedwongen, andere mogelijkheden zien hoe we met elkaar willen omgaan en hoe we informatie willen delen. Scholen zoeken hun heil online, bijvoorbeeld bij Basispoort (Basispoort is een samenwerkingsverband van verschillende uitgeverijen en schoolleveranciers, dat via één inlogprocedure het digitale lesmateriaal van meerdere uitgeverijen beschikbaar maakt, red). Jonge basisschoolleerlingen krijgen digitaal huiswerk en opdrachten aangeboden. Wellicht een voorbode van het verdwijnen van de traditionele wijze waarop scholen nu zijn ingericht.
Ook andere beroepsgroepen en (overheids-) organisatie zijn zich aan het heroriënteren en vinden innovatieve mogelijkheden om hun product te verkopen of de burger te betrekken/infomeren. Het valt me op dat er plots voldoende geld lijkt te zijn om innovaties in sneltreinvaart te implementeren. Alsof de plannen al lang op de schappen lagen, maar tot nu toe niet de noodzaak werd ingezien om ze tot uitvoering te brengen. Volgens minister-president Rutte beleven we de grootste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog. Maar ons verleden kent meer crises, zoals de watersnoodramp van 1953. Na deze catastrofale gebeurtenis heeft de Nederlandse overheid gigantisch geïnvesteerd in de Deltawerken. Kosten noch moeite werden gespaard om het land terug te winnen en het menselijk leed te verzachten. Ook de huidige crisis vraagt om een Deltaplan. Een plan waarin informatieprofessionals de dijkbewaking uitvoeren. Opdat wij niet vergeten.

‘OOK DE HUIDIGE CRISIS VRAAGT OM EEN DELTAPLAN’

Edwin Driessen is redactielid Od

Tekst **Eric Kokke**
Eric Kokke is redactielid Od

Digitaal transformeren: graag, maar hoe?

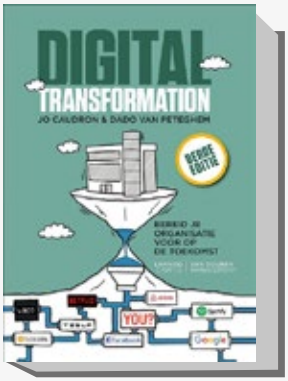

In veel bedrijven staat digitale transformatie hoog op de agenda. Maar het is lang niet altijd duidelijk hoe deze vorm moet krijgen. In hun boek *Digital Transformation* bieden Jo Caudron en Dado van Peteghem de helpende hand.

De afgelopen weken zijn voor veel organisaties een wake-up-call geweest. Wake-up als in het besef dat de digitale transformatie maar gedeeltelijk is opgestart of voltooid en dat digitaliseren niet hetzelfde is als digitaal werken. Bij (te) veel organisaties bleek in deze disruptieve tijden (COVID-19) dat analoog en fysiek werken eigenlijk stiekem toch wel de norm is.
Maar wellicht geeft een onverwachte disruptieve gebeurtenis wel een mooi zetje in de rug om het vraagstuk van de digitale transformatie weer op te pakken. Met misschien wat meer urgentie dan voorheen. Mocht dat zo zijn, dan is het aan te raden om het boek *Digital Transformation; bereid je organisatie voor op de toekomst* van Jo Caudron en Dado van Peteghem ter hand te nemen. Al weer enkele jaren oud, maar misschien nog nooit zo actueel geweest.

Realiteit

Een boek als basis voor een succesvolle digitale transformatie? Klinkt niet logisch natuurlijk. De auteurs geven in de inleiding van het boek al aan dat digitaal niet altijd het beste antwoord is op wat je doet. 'Je moet vragen durven stellen en de realiteit van de huidige markt in overweging nemen. De realiteit is nog altijd dat de meeste mensen het liefste papieren boeken lezen!'
Deze passage is tekenend voor hoe de auteurs digitale transformatie aanpakken; met realiteitszin en een duidelijk oog voor doelstellingen. Dus niet met het idee dat alles disruptief moet zijn. Aan de hand van hun ruime ervaring hebben ze een methodologie ontwikkeld die de impact van het digitale op de activiteiten van een organisatie verklaart en voorspelt. Met behulp van zeven (herkenbare) metaforen laten ze zien hoe veranderingen binnen en buiten organisaties vorm krijgen en hoe daar het best op kan worden ingespeeld.

Herkenbaarheid

Caudron en Van Peteghem maken in hun inleiding direct duidelijk wat het boek wel en niet is. Zo geven ze aan dat het geen academisch onderzoek is, maar een vertaling van hun praktijkervaring en ervaringen van organisaties naar hun model. Ook merken ze terecht op dat het geen IT- of marketingboek is. Digitale transformatie is niet alleen een zaak van deze afdelingen. Nee, het gaat duidelijk de hele organisatie aan.
De auteurs nemen de ruimte (180 bladzijden) om het hoe, wat en waarom van digitale transformatie duidelijk te maken. Door aansprekende en voor iedereen herkenbare voorbeelden te gebruiken, is het voor de lezer direct duidelijk waar het allemaal om draait en wat de gevolgen van niet-transformeren kunnen zijn. Dat is een sterk punt van het boek. De herkenbaarheid van de voorbeelden inspireert ook om vertalingen te maken naar de eigen praktijk.
Herkenbaarheid speelt ook een grote rol bij de beschrijving van de zeven metaforen die de situaties duiden waarin organisaties zich bevinden. In combinatie met helder taalgebruik, een aantrekkelijke opmaak en het gebruik van infographics zorgt dit ervoor dat het boek gemakkelijk wegleest, terwijl je je bewust blijft van het belang van de inhoud.

Weerbarstig

Uiteraard is de praktijk weerbarstig en is het boek niet zomaar te vertalen naar de eigen praktijk. Maar de zeven metaforen geven voldoende herkenning om aan de slag te gaan. Er is de laatste jaren veel geschreven over digitaal transformeren, maar de mix tussen theoretische onderbouwing en toepasbaarheid in de praktijk zorgt dat dit boek een prima vertrekpunt is. Zodat we bij de volgende crisis toch wat beter zijn voorbereid.

Jo Caudron en Dado van Peteghem, Digital Transformation; bereid je organisatie voor op de toekomst. Lannoo Campus, 2018. EAN: 9789082542295.

Tekst **Kees Duijvelaar**
Kees Duijvelaar is raadslid voor de VVD in IJsselstein

Waarheid

'In een oorlog valt de waarheid als eerste slachtoffer.' Is deze aan de Amerikaanse politicus Hiram Warren Johnson (1866-1945) toegeschreven en door John F. Kennedy, Julian Assange en vele anderen herhaalde uitspraak ook op de corona-oorlog van toepassing? Informatie over het COVID-19-virus is er in overvloed. Maar zijn de data wel betrouwbaar en volledig en leiden de modellen en algoritmes die met deze data worden gevoed, wel tot betrouwbare prognoses? Het antwoord is nee, er is geen absolute waarheid met betrekking tot COVID-19. 'Het kabinet moet 100 procent van de beslissingen nemen op basis van 50 procent informatie,' verzuchtte minister-president en *chief corona* Mark Rutte. De andere 50 procent van de informatie moet dan wel zo betrouwbaar mogelijk zijn.
Evidence-based practice (EBP) – handelen gebaseerd op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid – is ook in de beleids- en besluitvormingsprocessen van de overheid de norm. Dat zien we overduidelijk aan de manier waarop de Tweede Kamer wordt geïnformeerd. De best beschikbare informatie komt van onder meer wetenschappelijke instituten, R&D-afdelingen van bedrijven en beroeps- en belangenverenigingen. Dat deze bronnen elkaar weleens tegenspreken, maakt het voor opinieleiders, bestuurders en uitvoerders niet eenvoudiger. Wat kunnen zij nog meer doen om zo dicht mogelijk bij 'de waarheid' te komen? Daarvoor gelden nog de algemene hygiëneregels zoals we die kennen uit het handzame boekje van Bruce Bartlett, *The Truth Matters*, zoals: gebruik primaire in plaats van secundaire bronnen; kijk naar de (wetenschappelijke) reputatie van de bron; zoek bevestiging van informatie in andere bronnen van dezelfde kwaliteit; kijk uit met doorgelinkte informatie; bedenk dat data in een andere context (ander land, ander toepassingsgebied, andere tijd) een verschillende betekenis kunnen hebben.
Daar komt nog wat bij. De informatie moet rechtmatig zijn verkregen, zonder inbreuk op intellectuele eigendomsrechten en/of schending van de individuele privacy. Nood breekt wet, zult u zeggen en inderdaad: bescherming van de volksgezondheid is van hogere orde. Maar als de wettelijke bescherming (tijdelijk) wordt losgelaten, ontsnapt een geest uit de fles die daar later maar moeilijk in terug is te stoppen.
In crisistijd moet vaak snel worden gehandeld. Het mag enigszins begrijpelijk zijn dat dan niet in de eerste plaats wordt gedacht aan het veiligstellen van informatie die later nodig is om het handelen achteraf te reconstrueren en democratisch te verantwoorden. Het principe van 'archiveren-by-design' zou ook bij het treffen van crisismaatregelen moeten worden toegepast, al was het alleen maar om voor een volgende crisis te kunnen leren van wat we in de huidige goed en niet goed aan het doen zijn.
Intussen hoopt iedereen dat de crisis snel voorbij is en de democratische rechtsstaat er ongeschonden doorheen is gekomen.

Tekst **Jeroen Jonkers**
Jeroen Jonkers is hoofdredacteur Od

André Plat koninklijk onderscheiden

Od-redacteur André Plat heeft een koninklijke onderscheiding gekregen. Hij is benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau. André is als vrijwilliger meer dan 20 jaar lid van de redactie van *Od*.

André Plat is een verenigingsmens en vanuit zijn lidmaatschap van de vereniging SOD en tegenwoordig KNVI zet hij zich sinds 1999 actief in als redacteur van *Od*. Hij kenmerkt zich door zijn actieve en betrokken houding en wordt door de redactie ervaren als een "ideeënmachine" die altijd verbindingen probeert te maken tussen landelijke en regionale initiatieven en de lokale praktijk van de betreffende overheidsorganisatie.
Of het nu gaat om OZO-netwerk, Archief2020 of nieuwe wetgeving… André ziet altijd mogelijkheden. Hij heeft de gave om buiten zijn eigen *core business* te kijken en zien of er misschien iets voor *Od* in zit. De antennes staan altijd aan. Ook in de avonduren werkt André regelmatig aan artikelen voor *Od* of doet hij inspiratie hiervoor op.
Met grote regelmaat levert André kopij voor de rubriek Prikkel, een redactionele inleiding of één van zijn artikelen aan. Hij is vernieuwend en actief op zoek naar contacten met jongeren. Een meer dan fijne eigenschap van André is dat hij totaal geen onderscheid maakt tussen jonkie of ouwe rot. Hij heeft altijd interesse als er iets zinnigs wordt gezegd. Als iets in zijn ogen niet deugt, is hij daar ook eerlijk en duidelijk over. André werkt met open vizier, humor en veel zelfkennis.

Naast zijn redactiewerkzaamheden voor *Od*, zet André zich al vele jaren in voor de KNVI | SOD (tot 2016 Vereniging SOD) om vakgenoten bij te staan in het volgen van belangrijke ontwikkelingen en zo hun professionele ontwikkeling te stimuleren. Hij doet dit met verve sinds het eind van de vorige eeuw. In verschillende functies heeft hij de Vereniging SOD en haar leden scherp gehouden als het gaat om de ontwikkeling van de overheid. Of het nu was als regiobestuurder of als spreker op verschillende congressen, André is altijd in staat om de boel wakker te schudden en wakker te houden. Zijn jarenlange belangeloze inzet voor de vereniging is dan ook zeer waardevol. Zelfs nu de SOD minder groot is, is hij nog steeds bezig met het agenderen van de belangrijkste thema's om te zorgen dat de leden zich staande kunnen houden tijdens de continue verandering van het vakgebied.

ANDRÉ BESCHIKT OVER EEN OPEN VIZIER, HUMOR EN ZELFKENNIS

Investeren

Iets anders is zijn werk voor de kerk. André is van 1 januari 2016 tot 1 januari 2020 als tweede scriba (tweede secretaris) werkzaam geweest in het bestuur van de Lichtkring. Zijn motto: als je ergens lid van bent moet je ook met regelmaat investeren! De Lichtkring is een kerkgemeenschap met circa 1800 leden in de wijk Kerk en Zanen in Alphen aan den Rijn. Ook zet hij zich ook al meer dan 20 jaar in voor het Scoutingkampeerterrein Bieslandse Bos. Vrij kort na de oprichting in 1992 is hij toegetreden tot de kampstaf (gastheer voor de kampeerders, red.) en dat is hij nu nog steeds. Vanaf 1999 is hij bestuurslid van de stichting, en tussen 2007 en 2014 voorzitter.
De redactie van *Od* is verheugd dat André is benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau. Hij is een betrokken redactielid met een groot netwerk en een goede vent om mee samen te werken. De redactie hoopt dat ze nog lang van zijn energie, gedachten en mooie kronkels mag genieten.

Tekst **Jeroen Jonkers**
Jeroen Jonkers is hoofdredacteur Od

Jonge honden over informatiebeheer

‘Het moet slimmer en sexyer’

Jaarlijks organiseert *Od* een rondetafelgesprek met vakgenoten. Dit jaar vond dat gesprek online plaats. Zes “jonge honden” gingen 28 april in discussie met de directeur van het Rijksprogramma voor Duurzaam Digitale Informatiehuishouding (RDDI) Jacqueline Rutjens en de redactie van *Od*. Hoe kijken de nieuwkomers tegen het vak aan? En heeft de coronacrisis invloed op hun werk?

Sinds een aantal jaren zijn er meerdere organisaties actief die traineeships aanbieden om jongeren te laten werken binnen de overheid. Ook op het terrein van informatiebeheer en informatiemanagement gebeurt dit. Anike van Oosterom stelt dat je geluk moet hebben met de opdracht die je krijgt. ‘De meerwaarde ligt in de combinatie van de praktijk met de theorie van je opleiding. Is dat niet het geval, dan leer je er onvoldoende van.’
Tobias van Kersbergen beaamt dat: ‘In mijn opdracht bij Rijkswaterstaat kon ik de theorie goed toepassen. Maar je springt wel in het diepe. Gelukkig gooien ze er wel voldoende zwembandjes achteraan.’
Gezamenlijk concluderen de deelnemers dat de winst van een traineeship vooral persoonlijke ontwikkeling is. De theoretische vakinhoudelijke kennis kan op verschillende manieren worden opgedaan, maar is pas echt van waarde als deze in de praktijk kan worden toegepast.

Onvoldoende mondig

Reguliere opleidingen of trainee-programma’s geven weinig aandacht aan informatiebeheer. Daardoor weten de meeste overheidsmedewerkers relatief weinig van dit onderwerp. Dat is lastig omdat archiveren eigenlijk een verantwoordelijkheid is van iedereen, dus ook van “gewone” medewerkers. Gebaseerd op haar ervaring bij de Belastingdienst stelt Layla Hassan ‘dat een belastingmedewerker archivering erbij doet. Bijkomend probleem is dat de gemiddelde DIV’er onvoldoende mondig is tegenover ambtenaren’.
Wat moeten ambtenaren minimaal weten over archiveren? Hassan: ‘Je zou minimaal theoretische kennis moeten hebben van recht en een inleiding in de bestuurskunde.’ Aanvullend stelt Jesse van Eijden dat kennis van de eenduidige opslag van data belangrijk is, zodat die data op langere termijn toegankelijk zijn en collega’s er gemakkelijker kennis van kunnen nemen. Volgens Luke Elshout is het essentieel om kennis te hebben van het ict-landschap.

Medewerk

Om medewerkers te doordringen van het belang van informatiebeheer had het RDDI een “actielijn medewerkers”, vertelt directeur Jacqueline Rutjens. ‘De voorloper van die actielijn was geheel gericht op de medewerkers. Maar dat project liep niet goed. Daarna zijn we gaan kijken hoe we systemen zo kunnen inrichten dat het niet mis kan gaan.’
Uit medewerkersonderzoek blijkt dat de meeste mensen best bereid zijn om informatie veilig en goed beheren, zeker in uitvoeringsorganisaties. ‘Maar vaak weten ze niet wat ze moeten doen en hoe. Rutjens: ‘Dat kun je ze niet kwalijk nemen. In een digitaal tijd-

perk weten we ook veel dingen niet: we lopen al over de brug terwijl we nog aan het bouwen zijn.'
Het is belangrijk om strategischer te denken, zegt ze. 'Wat willen mensen in de toekomst over het nu weten en hoe kunnen we dat slim doen? Dan gaat het om meer dan documenten en data. Ik hoop dat er op het hoogste niveau van *preservation* zogenoemde *preservation officers* komen. Dat is een slimmere en sexyer manier om naar dit vakgebied te kijken.'

Coronacrisis

Door de coronacrisis wordt strategisch denken nog belangrijker. Rutjens: 'In verband met de COVID-19 ging iedereen massaal thuiswerken. Maar bewaren we daar alles wel op een goede manier? Het RDDI is daarom een campagne gestart over "InformatieThuishouding" (*https://www.informatiehuishouding.nl/medewerkers*) en die had effect. Eén van de grote DMS-leveranciers gaf een paar weken later aan dat de hoeveelheid data enorm was gestegen. Hopelijk is dit een trend die structureel is.'
Bovendien heeft het kabinet in april besloten om documenten over de coronacrisis voorlopig niet openbaar te maken en Wob-verzoeken op te schorten tot 1 juni. Rutjens: 'Je ziet daardoor ongelooflijk veel werk op termijn ontstaan. Maar in plaats van op te schorten moeten we nu al nadenken over wat we in de toekomst nodig hebben om deze verzoeken te beantwoorden. Door na te gaan waar belangstelling voor is, kun je de systemen anders inrichten.'
Versnelt de crisis het digitaliseringsproces? Ja, zegt Jesse van Eijden. 'De infrastructuur is er al lang, nu is er een *trigger* om deze ook te gebruiken.' Maar het blijft lastig om te sturen op houding en gedrag van collega's. Jodie in 't Groen: 'Het is vooral belangrijk om het voor de gebruiker zo makkelijk mogelijk te maken.' Layla Hassan gebruikt de crisis in haar voordeel. Zo is ze domeinoverleggen gestart met als onderwerp: hoe kun je informatiebeheer in deze tijd beter onder de aandacht brengen? 'Sommige collega's hadden niets te doen en hadden nu tijd om te kijken naar de inrichting van de processen. In één week tijd kregen we driehonderd e-mails met vragen over informatiebeheer.'

Toekomst

Welk beeld hebben de jongeren over het vakgebied en hoe denken ze dat het er over 10 jaar uitziet? Over dit onderwerp schreef elke deelnemer een column die op pp. 22-27 van deze editie van *Od* is te lezen. In grote lijnen zien de deelnemers dat hun toekomstige rol die van verbinder en netwerker is. Om die reden is een goed netwerk belangrijk. Wat betreft techniek is het volgens hen afwachten wat er gaat komen.
Afsluitend wijst Jacqueline Rutjens op een toekomstverkenning getiteld: *De informatiehuishouding van het Rijk in 2030* (*https://magazine.ibestuur.nl/future_lab/cover*). 'Je moet een scala aan rollen hebben, zoals luisteren, verbinden of soms slaan. Bovenal geldt: we zijn dienend. Dagelijks moet je jezelf waarmaken binnen je overheidsorganisatie en iedere jongere heeft zijn eigen verantwoordelijkheid om hierin een slag te maken. Zorg ervoor: blijf uitdagen!'

De deelnemers aan het rondetafelgesprek waren:

Jesse van Eijden, projectconsultant bij Balance

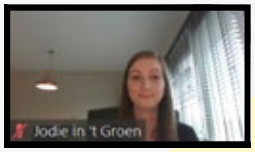

Jodie in 't Groen, projectmedewerker Kennisnetwerk Data & Smart Society bij VNG Realisatie

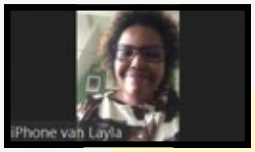

Layla Hassan, recordmanager Informatiebeheer bij de gemeente Alphen aan den Rijn

Jacqueline Rutjens, directeur van het RDDI bij het ministerie van OCW

André Plat, redactie *Od*

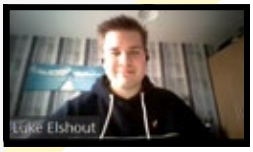

Luke Elshout, student Informatiekunde aan de Universiteit Utrecht

Tobias van Kersbergen, projectmanager voor koppelingen sociaal domein bij de gemeente Waddinxveen

Anike van Oosterom, trainee Informatiemanagement bij de gemeente Coevorden

Bart Hekkert, redactie *Od*

Naam: **Anike van Oosterom**
Leeftijd: **26**
Huidige functie: **Trainee Informatiemanagement**
Werkzaam bij: **Gemeente Coevorden**
Gevolgde opleiding: **Nederlands, master**

Technologie is de toekomst... maar welke?

We hebben allemaal moeite om de enorme, groeiende (digitale) stromen aan informatie te structureren. Door moderne technologieën is informatie steeds meer versnipperd, niet alleen in allerlei verschillende applicaties, maar bijvoorbeeld ook in mails, appjes, telefoontjes, brieven, etcetera. Bovendien is het applicatielandschap behoorlijk aan elkaar geknoopt. Daardoor is informatie lastiger te bundelen en terug te vinden.
Eerst was het idee: alle informatie en processen in één systeem. Maar daar komt men nu alweer van terug. Naast het centrale zaaksysteem draaien nog talloze andere applicaties, vaak van verschillende leveranciers, die niet altijd goed met elkaar communiceren. Hierdoor worden data onnodig dubbel opgeslagen. Het is van belang om dit probleem in kleine stappen op te pakken. Allereerst is het belangrijk om alle bronnen van informatie onder de loep te nemen. Met andere woorden, inventariseren: waar bevindt zich welke informatie? Omdat systemen vaak niet werken zoals mensen willen of verwachten, hebben velen bijvoorbeeld nog schaduwarchieven op hun schijf. Vervolgens is het belangrijk om te kijken: via welke kanalen komt informatie binnen en hoe kunnen we ervoor zorgen dat dit zo veel mogelijk op een gestandaardiseerde manier gebeurt? Ten slotte is het belangrijk om na te denken over duurzame bewaring. Hoe krijgen we informatie op een duurzame plek?

Wanneer ik naar de toekomst kijk, vind ik Common Ground een mooi initiatief. Wat ik lastig vind, is dat er in de praktijk nog niet veel concrete voorbeelden van zijn. Misschien werken we pas over een jaar of zeven volledig op basis van Common Ground-principes. Daarom vraag ik me af: zijn we dan niet ingehaald door nieuwe technologische mogelijkheden? Het is dus van belang dat een organisatie genoeg mensen met innovatiedrift in dienst heeft; medewerkers die op de hoogte zijn van nieuwe ontwikkelingen en snappen hoe je daarop in moet spelen.
Over 15 jaar zijn er nauwelijks nog fysieke documenten. De overheid communiceert volledig digitaal via een persoonlijk loket met haar inwoners en bedrijven. Doordat data volledig zijn gescheiden van systemen en processen, kunnen gegevens snel en gemakkelijk worden opgehaald en verwerkt (zonder deze dubbel op te slaan). Informatiebeheer wordt niet meer aan "de achterkant" geregeld, maar volledig aan de voorkant.

'MISSCHIEN WERKEN WE PAS OVER EEN JAAR OF 7 OP BASIS VAN COMMON GROUND-PRINCIPES'

De traditionele DIV'er bestaat niet meer. Hij of zij heeft een andere rol binnen de organisatie die veel meer coachend is en bijvoorbeeld gericht op het gebied van zoeken en vinden van informatie. De overheid werkt op alle fronten volledig datagedreven en maakt haar beleid op basis van feiten.

Ik hoop dat moderne technologieën tegen die tijd in allerlei vormen worden toegepast bij de overheid. Bijvoorbeeld dat behandelaren geen gespreksverslagen meer hoeven te typen maar via hun mobiele telefoon spraakberichten toevoegen aan een zaak en dat deze spraakberichten geautomatiseerd worden omgezet in geschreven stukken. En aan de andere kant: spraakgestuurd zoeken. Wie weet?

OPINIE

Naam: **Jesse van Eijden**
Leeftijd: **29**
Huidige functie: **Projectconsultant bij Balance**
Gevolgde opleiding: **Geschiedenis, master**

Informatie-beheerder of architect?

In de informatiehuishouding bij de overheid is veel winst te behalen. Bijvoorbeeld in het koppelen van verschillende systemen om processen zo veel mogelijk te automatiseren. Afgelopen jaar heb ik als trainee informatiemanagement gewerkt bij Meerinzicht, een samenwerkingsverband van de gemeenten Harderwijk, Ermelo en Zeewolde. Daar was men aan het onderzoeken of een "koppelbot" het postregistratieproces zo veel mogelijk kon automatiseren. Zo zou bijvoorbeeld een WOZ-bezwaar door software uit de mailbox van de gemeente in het zaaksysteem gezet kunnen worden met alle relevante metadata. Dezelfde software zou de benodigde informatie vervolgens van het zaaksysteem naar de belastingapplicatie kunnen schrijven en in de takenbak van de behandelend ambtenaar zetten.
Ook was ik documentalist bij het Meerjarenprogramma Geluidsanering en het project Ruimte voor de Rivier IJsseldelta van Rijkswaterstaat. Hier was ik betrokken bij een project om een uploadportaal voor aannemers te koppelen aan het documentsysteem en een webviewer. Door middel van een code in de bestandsnaam zouden de documenten op de juiste plaats weggezet worden via een script. Om het raadplegen van de informatie voor de projectmedewerkers te vergemakkelijken kunnen de bestanden vervolgens via een Google Maps-achtige viewer per locatie eenvoudig geraadpleegd worden.
Wat ik mooi vind aan deze voorbeelden is dat ze leiden tot efficiënter werken: minder handelingen door medewerkers om de informatie te verwerken en daardoor minder kans op menselijke fouten, een snellere doorlooptijd, een grotere gebruiksvriendelijkheid en in het algeheel een stap naar een betere dienstverlening naar de burger. Ook zie ik de automatische koppeling van applicaties als een kans voor het beter kunnen beheersen en sturen van infrastructuurprojecten: bijvoorbeeld via een dashboard waar de actuele informatie van bijvoorbeeld planning, kwaliteitsmanagement, contractmanagement, risicomanagement en financiën gepresenteerd en mogelijk zelfs aan elkaar gekoppeld worden. Ik weet dat Rijkswaterstaat op dit moment een Integrale Projectsturingstool aan het ontwikkelen is.

'DE AUTOMATISCHE KOPPELING VAN APPLICATIES ZIJN EEN KANS VOOR HET BETER BEHEERSEN EN STUREN VAN INFRASTRUCTUURPROJECTEN'

Ik denk dat we de komende jaren een steeds verdere automatisering van de informatiestromen zullen zien. Voor informatiebeheer zie ik vooral een rol als architect: iemand die de behoeften van de medewerkers en stakeholders in kaart brengt en bedenkt hoe deze in het grote plaatje van de informatievoorziening van de organisatie passen. De informatiestromen worden steeds complexer en daarom is het belangrijker dan ooit dat er op organisatieniveau een duidelijk overkoepelende strategie is om nieuwe technologieën en applicaties in te passen. Uitvoerend productiewerk, zoals postregistratie door een DIV-afdeling, zal steeds minder voorkomen en door automatisering misschien zelfs helemaal verdwijnen.

OPINIE

Naam: **Jodie in 't Groen**
Leeftijd: **25**
Huidige functie: **Projectmedewerker Kennisnetwerk Data & Smart Society**
Werkzaam bij: **VNG Realisatie**
Gevolgde opleiding: **Europees recht, master**

Met lichte dwang komen we er wel!

De moderne ambtenaar heeft niet alleen een gestructureerd overzicht van alle documenten die hij of zij geschreven heeft, maar slaat die ook op in de juiste systemen en op de juiste plekken. Dit is een mooi ideaalbeeld van hoe iedere ambtenaar zou moeten werken, de werkelijkheid is helaas vaak anders. Veel kennis die ambtenaren opdoen in de organisatie wordt namelijk onvoldoende geborgd, waardoor het wiel vaak opnieuw wordt uitgevonden. Wat zijn mogelijke oplossingen om grip te verkrijgen op de informatie die omgaat in je organisatie?
Laten we beginnen met de vraag waarom medewerkers hun documenten niet juist opslaan. Waarschijnlijk is het net als met een ongezonde levensstijl: die blijkt maar moeilijk aan te passen. Daar valt iets aan te doen met *nudges* of duwtjes in de rug. Bijvoorbeeld spelenderwijs, met traktaties voor het team dat zijn informatiehuishouding het best op orde heeft.
In veel organisaties worden opruimweken gehouden voor papieren memo's, dossiers en posters. Vaak spreekt de directeur aan het begin van zo'n week over het belang van het weggooien. Maar waarom worden er geen opruimacties voor digitale documenten georganiseerd? Ik stel voor om die eens per kwartaal in te lassen zodat medewerkers gedwongen worden om tijd vrij te maken om hun documenten op te ruimen.

Ook is aandacht nodig voor nieuwe medewerkers. Hun inwerkperiode kan worden benut om vragen te beantwoorden als: wat zijn de afspraken die de organisatie hierover heeft? Waar moet ik mijn documenten opslaan? Mag ik documenten op een lokale schijf opslaan, of dien ik altijd te werken in een online omgeving? Wat sla ik op in welk systeem en wat upload ik naar bijvoorbeeld een *cloud*? Dit hoeft natuurlijk niet allemaal klassikaal toegelicht te worden maar kan ook worden

'MET EEN BEETJE MOTIVATIE, COMPETITIE, BELONING EN LICHTE DWANG KOMEN WE ER WEL'

opgeleverd in een verplichte e-module. Hierin kan dan ook een link worden opgenomen naar een informatiehuishoudingservicedesk, want laten we eerlijk zijn, dat is naast een ict-servicedesk ook een *must*.

Zowel het management als de medewerkers hebben dus een belangrijke rol in het op orde brengen en houden van de informatiehuishouding van de organisatie. Ik ga ervan uit dat we hier allemaal het belang van inzien. Hoog tijd dus dat ook jij navraagt waar je je documenten moet opslaan en welke werkmethode er wordt gehanteerd in jouw organisatie. En spoor je werkgever ook gelijk aan een opruimactie voor digitale documenten te organiseren. Met een beetje meer motivatie, competitie, beloning en lichte dwang komen we er wel!

Naam: **Layla Hassan**
Leeftijd: **34 jaar**
Huidige functie: **Recordmanager Informatiebeheer**
Werkzaam bij: **Gemeente Alphen aan den Rijn**
Opleiding: **GO Recordmanagement 2019 en 2020 Leergang Strategisch Informatie- en Recordmanager (LRM) bij VHIC**

Archiveren by design

We leven in een wereld waarin alles en iedereen altijd met elkaar verbonden is. Dit heeft grote gevolgen voor onze manier van organiseren en werken. Het huidige netwerktijdperk is enerzijds bedreigend, maar biedt anderzijds ongekende mogelijkheden voor wie zich aan de nieuwe eisen weet aan te passen. De snelheid en het exponentiële karakter van de ontwikkelingen leiden tot een groeiende complexiteit van de overheidstaken. Dit vergt een flexibele organisatie met een lerende cultuur, waarin permanent leren en ontwikkeling worden gestimuleerd.
De Amerikaanse systeemwetenschapper Peter Senge hanteert drie belangrijke kernbegrippen voor de lerende organisatie. Het eerste kernbegrip is dat mensen werkelijk veranderen als zij nieuwe vaardigheden leren en deze vaardigheden leren toe te passen om een gezamenlijke ambitie te verwezenlijken (Senge, 1990, p. 12). Er ontstaat dan persoonlijke groei, die een positief effect heeft op het presteren van de organisatie. Het tweede kernbegrip is volgens Senge dat leren een proces is van het "aangaan van verbintenissen". Hij stelt dat kennis en leren levende systemen zijn, bestaande uit vaak onzichtbare netwerken en onderlinge verbanden. Het derde kernbegrip is dat de gemeenschappelijke visie de drijvende kracht achter het leren is. De essentie zit in het zien van onderlinge verbanden en het proces dat daarbij hoort.
Lange tijd was Informatiebeheer (DIV) een redelijk geïsoleerde aangelegenheid van een team. In het papieren tijdperk was dat ook nog wel mogelijk. Maar die tijd is voorbij.
Informatiebeheer komt stap voor stap uit de 'comfortzone', op zoek naar de nodige samenwerking. We dragen het recordsmanagementgedachtegoed uit en gaan nieuwe verbintenissen aan met de *business*, juristen en eenieder die een rol heeft in het functioneren van het organisatiebrede recordsmanagementsysteem.
Informatievraagstukken zijn organisatievraagstukken. Naast het Strategisch Informatieoverleg (SIO) zijn we bezig met de vorming van een breedgedragen Tactisch Informatieoverleg (TIO), dat onder andere een agendavormende functie heeft voor het SIO. Hieraan zullen verschillende geledingen uit de organisatie deelnemen. We hebben een lange weg te gaan, maar men begint het belang van goede archivering voor de verantwoording, de bedrijfsvoering en herinnering steeds meer in te zien.

'ARCHIEFBEHEER IS EEN VERANTWOORDELIJKHEID VAN ONS ALLEMAAL'

Archiveren is meer dan alleen een taak van de archivaris of recordmanager. Het vereist een integrale aanpak die begint bij het ontwerp van processen en systemen. Archiveren *by design* dus. Het vereist samenwerking tussen verschillende specialisten (bijvoorbeeld architecten, functionele ontwerpers, *business analysts*) met archiefexperts. Ook is aandacht noodzakelijk voor privacy, beveiliging, openbaarheid, en gebruikersvriendelijkheid. Informatiebeheer is een complex geheel waarbij er vele rollen en verantwoordelijkheden zijn.

Kort gezegd, archiefbeheer is dus niet alleen een "ding" van DIV maar een verantwoordelijkheid van ons allemaal.

Naam: **Luke Elshout**
Leeftijd: **21**
Huidige functie: **Masterstudent Universiteit Utrecht (onderzoeksproject gedaan bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)**
Opleiding: **Informatiekunde/Human Computer Interaction**

AI doet informatie-huishouding

De informatiehuishouding bij de rijksoverheid verschilt niet alleen per departement maar zelfs per afdeling. Dat wil zeggen dat informatie op verschillende manieren wordt opgeslagen of gedeeld. Eenvoudiger zou het zijn wanneer men één centraal systeem gebruikt om informatie in te verwerken. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap maakt in dat opzicht stappen, met een nieuw documentmanagementsysteem Proza.
Zo'n systeem zou ook communicatie moeten faciliteren. Nu wordt er vooral in e-mails gecorrespondeerd over een document. Daardoor gaat informatie verloren, omdat die e-mails niet worden opgeslagen.
Hoe het informatiebeheer er over pakweg 15 jaar uitziet? Ik voorspel dat kunstmatige intelligentie (AI) over 15 jaar een grotere rol gaat spelen binnen de informatiehuishouding. Op basis van algoritmes kan informatie dan gevonden en geordend worden op de juiste manier. Ik vermoed ook dat het systeem dan de hand zal nemen in de ordening en dat de gebruiker een controlerende rol krijgt. Documenten worden automatisch toegekend met uitgebreide metadata, waarbij de inhoud van het document ook wordt meegenomen. Deze worden dan ook automatisch geplaatst; de gebruiker beslist vervolgens of dit correct is. Om informatie te vinden zullen we nog wel een zoeksysteem gebruiken zoals er nu is. Maar in de toekomst kan beter worden gezocht op de inhoud van documenten met behulp van de vele filters. Daarnaast kan het systeem ook de eigenschappen van de gebruiker meenemen om zo sneller tot de juiste documenten te komen.

'DE GEBRUIKER KRIJGT EEN CONTROLERENDE ROL'

Voor de verwijdering van documenten zal het systeem zelf suggesties doen voor documenten die niet langer gebruikt worden, of volgens de wet vernietigd mogen/moeten worden. Dit zou dan wel altijd bevestiging van een mens nodig hebben, omdat het verwijderen van informatie onherstelbare problemen kan veroorzaken.

Kortom: ik zie in de toekomst een grote rol weggelegd voor technologie om deze processen over te nemen. Mensen zullen een meer controlerende rol krijgen.

Naam: **Tobias van Kersbergen**
Leeftijd: **28**
Huidige functie: **Projectmanager voor koppelingen sociaal domein**
Werkzaam bij: **Gemeente Waddinxveen**
Opleiding: **Sociaal-economische geschiedenis, bachelor**

Van databeheer naar kennisbeheer

De oudst overlevende tekst ter wereld beschrijft welke materialen moeten worden geleverd voor een groots bouwwerk voor de goden in het jaar van de 13e veetelling van farao Khufu. Verder klaagt de auteur dat alle bestelde goederen niet zijn geleverd. Nu hoor ik u, mijn beste lezer, nadat u nogmaals de titel van dit artikel heeft gecheckt, de vraag stellen. Wat heeft dit met informatiebeheer te maken?
De tekst in kwestie komt uit de 26ste eeuw voor Christus. Net als 4800 jaar geleden bewaren wij nog steeds alle administratie gerelateerd aan afspraken, overeenkomsten of communicaties die wij mensen hebben met andere mensen. Dit beheer van informatie kan ook worden uitgevoerd door organisaties. Dan noemen we het informatiebeheer. En wat zijn we een eind gekomen sinds die klerk in 2800 voor Christus.
Als ik nu informatie wil hebben over de renovatie van het Binnenhof, krijg ik waarschijnlijk binnen enkele weken dozen vol met documenten: stapels documenten netjes in mappen gesorteerd op jaar en onderwerp. Een gigantische vooruitgang. We zijn erin geslaagd om de data in alle mappen om te zetten in informatie door het in een bredere context te leveren. Denk bijvoorbeeld terug aan het bouwwerk van de goden in het jaar van de 13e veetelling. Dit zijn data, het is ooit opgeschreven, maar het zegt ons moderne westerse mensen niets. Door context te leveren en ons brein de mogelijkheid te geven het te plaatsen in het verre verleden wordt het informatie voor ons. Data is wat wij produceren, informatie krijg je als je data gaat interpreteren.
De volgende stap en de uitdaging van de komende 15 jaar is hoe informatiebeheer van het leveren van “slechts” pakketten informatie kan komen tot het leveren van activerende kennis. Dit is glad ijs. We moeten niet denken dat we op de stoel van de expert kunnen gaan zitten. Maar misschien biedt een onstuimige nieuwkomer in het werkveld nieuwe kansen. Informatiemanagement is het nieuwe jochie, degene die zijn credits probeert te verdienen door een brug te slaan tussen IT en gebruiker. Informatiebeheer en informatiemanagement kunnen veel voor elkaar betekenen. Informatiebeheer kan eeuwenlange ervaring met het bewaren en organiseren van data en informatie aan informatiemanagement geven. Informatiemanagement kan het informatiebeheer toegang geven tot de illustere gebruiker. Samen kunnen zij de gebruiker opleiden om hun conclusies en hun actie ondernomen op de informatiepakketten op te slaan. Zo zal het informatiepakket door feedback van de gebruiker veranderen in een kennispakket.

‘DATA IS WAT WIJ PRODUCEREN, INFORMATIE KRIJG JE ALS JE DATA GAAT INTERPRETEREN’

Op deze manier zal informatiebeheer zijn evolutie kunnen doorzetten. Van informatiebeheer naar kennisbeheer.

Tekst **Eric Kokke**
Beeld **Marcel Dekker**

Orde aanbrengen in chaos

Organisatie: Regionaal Historisch Centrum Drents Archief
Begonnen op: 5 augustus 2019
Functie: medewerker fotoarchief

Het vakgebied Informatiebeheer kent een grote diversiteit aan collega's. Waar de een al decennialang actief is, komt de ander net kijken. In deze rubriek maken we kennis met de nieuwelingen in het vakgebied. Hoe zijn ze in ons mooi vak terechtgekomen en wat zijn hun ervaringen tot nu toe? In deze aflevering is het woord aan Martijn Dijkstra.

Hoe heb je deze functie gekregen?
'Aan het einde van mijn studie geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen wilde ik graag in de praktijk werkervaring opdoen. Ik had een aantal keren archiefonderzoek gedaan en op die manier raakte ik geïnteresseerd in het archiefwezen. Ik solliciteerde naar een stageplaats bij verschillende archiefinstellingen. Bij het Drents

'DE PRAKTIJK IS DE BESTE LEERSCHOOL'

Archief zochten ze naar iemand met historische onderzoeksvaardigheden om de achterstanden in het fotoarchief weg te werken. Vervolgens gaf het Drents Archief me de mogelijkheid om mijn stage te verlengen en bovendien de SOD-I-opleiding te gaan doen. Via deze opleiding ben ik dus voor het eerst in aanraking gekomen met de sector informatiebeheer.'

Wat zijn je ervaringen tot nu toe?
'In het algemeen geeft het mij voldoening om orde aan te brengen in de chaos. Ik hou ervan om ervoor te zorgen dat alle informatie klopt. Ik werk graag nauwkeurig en analytisch en zoek het liefst dingen tot op de bodem uit. Het mooie bij mijn werk in het Drents Archief is dat ik met geschiedenis bezig kan zijn en mijn vaardigheden als historicus kan inzetten. Ik vind het fascinerend om authentiek historisch materiaal in handen te hebben. Door de afwisseling in werkzaamheden ontdek ik elke dag weer iets nieuws! Het is dus nooit saai of vervelend.'

Waar verwonder je je over?
'Wat me verbaast is dat het informatiebeheer bij veel organisaties in diverse sectoren niet op orde is. Het baart me ook zorgen voor de toekomst, want er komt alleen maar meer (digitale) informatie bij. Het wordt een grote uitdaging om belangrijke informatie toegankelijk te houden. Sinds ik ben begonnen met mijn opleiding, ben ik mij meer bewust geworden van de rol van informatie in de samenleving en ben ik het belang van informatie voor organisaties ook beter gaan begrijpen.'
'Wat ik mooi vind, zijn de vrijwilligers die hun bijdragen leveren aan het functioneren van de organisatie. Zo is er een man van 94 jaar, die meerdere keren per week een dagdeel langskomt om sorteerwerkzaamheden te verrichten. Dat vind ik erg bijzonder. Sowieso biedt het Drents Archief ruimte aan diverse mensen, die allemaal op hun eigen manier een steentje bij weten te dragen.'

Hoe zorg je er voor dat je de benodigde kennis en vaardigheden opdoet?
'De opleiding SOD-I is als het ware een introductie in de informatiebeheersector. Maar de meeste kennis en vaardigheden doe je op in de praktijk, want die is altijd net even anders dan de theorie. SOD-I is bovendien voornamelijk gericht op gemeenten en sluit niet altijd even goed aan bij mijn werk in het Drents Archief. Opleidingen zijn belangrijk als toegang tot het vakgebied, maar met een stage of traineeship leer je in de praktijk wat het werk nu eigenlijk precies inhoudt.'

Heb je al een verbetervoorstel gedaan sinds je bent begonnen?
'Zoals gezegd is de praktijk voor mij de beste leerschool. Door te doen zie je ook wat er wellicht anders of beter kan. Zo is een van mijn werkzaamheden het uitzoeken van informatie over fotografen uit het verleden, onder andere ten behoeve van het regelen van auteursrechten. Deze informatie moet ik zowel analoog als digitaal bewaren.'
'Ik heb voorgesteld om die analoge opslag achterwege te laten. Er komt namelijk steeds nieuwe informatie bij en een digitaal bestand kun je veel eenvoudiger aanvullen en aanpassen. Ook is het milieuvriendelijker om minder papier in de organisatie te hebben. Mijn advies is ter harte genomen. Dat is natuurlijk altijd goed om mee te maken.'

Heb je een advies voor iemand die ook aan de slag wil in het informatiebeheer?
'Ik heb natuurlijk nog maar weinig ervaring, maar ik denk dat informatiebeheer een vakgebied is waarin veel toekomst zit. Zeker in de huidige digitale samenleving is het essentieel voor het functioneren van organisaties, dus je doet zeer nuttig werk. Ook ben je breed inzetbaar. Alle organisaties hebben behoefte aan goed informatiebeheer.'

Tekst **Jelle van der Meulen**
Jelle van der Meulen is redacteur bij Publiek Denken

Netwerk Digitaal Erfgoed doet oproep:

Start een coronacollectie

Door de uitbraak van het coronavirus zijn we in verregaande mate afhankelijk geworden van digitale middelen en online informatie. Het Netwerk Digitaal Erfgoed doet een oproep aan alle erfgoed-instellingen om mee te bouwen aan een digitale collectie over het coronavirus en de gevolgen daarvan in Nederland.

Instellingen, maar ook mensen, maken misschien wel meer (digitale) informatie aan dan ooit. Het is van groot belang dat we die informatie nu al gaan verzamelen, zegt Marcel Ras, programmamanager bij het Netwerk Digitaal Erfgoed. 'Heel veel informatie, van erfgoedinstellingen én particulieren, wordt gemaakt en verspreid via online media. Als we dat nu niet zien te vangen en bewaren, is het na de crisis gewoon weg.'

Alles is welkom

Het verleden toont aan hoe belangrijk behoud van informatie kan zijn voor toekomstige generaties. 'De coronacrisis is natuurlijk veelvuldig vergeleken met de Spaanse griep,' legt Ras uit. 'We hebben zo'n heldere reconstructie van die periode kunnen maken omdat culturele en wetenschappelijke instellingen toentertijd informatie hebben bewaard.'
'Daarom doen wij de oproep om zo veel mogelijk bronnen aan te leggen. Het is vervolgens aan archieven, bibliotheken en musea om zelf keuzes te maken wat ze documenteren. De één richt zich op overheidsdocumentatie, de ander richt zich op wat er gebeurt in een stad, welke foto's mensen maken, hoe gecommuniceerd wordt op Twitter of Facebook. Alles is welkom: wat waardevol is, mogen toekomstige generaties bepalen.'

Stoepkrijt en teletekst

Het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen (RHCVV) startte al voor de oproep was gedaan een coronacollectie. 'Eén van onze kerntaken is het vastleggen van materiaal dat van cultuur-historische waarde is,' legt Eva van den Hurk-Van 't Klooster, adviseur Digitale archieven, uit. 'Als dit daar niet een schoolvoorbeeld van is, weet ik het ook niet meer!'
Door een oproep te plaatsen op sociale media en aan het RHCVV gelieerde organisaties in te lichten kwam al bijzonder materiaal binnen. 'Door een mevrouw uit Mijdrecht zijn krijttekeningen met positieve teksten gemaakt,' vertelt Van den Hurk-Van 't Klooster. 'Maar mijn persoonlijke favoriet is een *selfie* van een oudere heer die, met de benen omhoog en een fles wijn op tafel, de ontwikkelingen over het virus volgt via teletekst. Dat is een prachtige compilatie van verschillende tijden door elkaar heen.'
Binnenkort wil het RHCVV graag documentatie uit de zorg toevoegen aan het archief. 'Maar het zorgpersoneel wordt nu al zo zwaar belast en overvraagd, dus dat pakken we wel weer op als zij het iets rustiger hebben.'

Voor meer informatie en links naar hulpmiddelen, zie *www.netwerkdigitaalerfgoed.nl/actueel/coronacollectie*.

Ontwikkeling corona-app

Zet gebruiksgemak centraal

De inzet van apps bij de bestrijding van het coronavirus leidt alleen tot succes wanneer zo veel mogelijk mensen die apps kunnen gebruiken. Nederland heeft veel deskundigheid als het gaat om inclusieve en gebruiksvriendelijke dienstverlening. Laten we die dan ook gebruiken.

Bij de ontwikkeling van een corona-app gaat op dit moment veel aandacht uit naar veiligheid en privacy. Dat is logisch en noodzakelijk, maar het menselijk perspectief raakt daardoor ondergesneeuwd. Dat is jammer want een corona-app is alleen succesvol wanneer minstens 60 procent van de Nederlanders hem gebruikt. Dat is een hoog percentage, dat alleen wordt bereikt bij een app die iedereen snapt, en kan en wil gebruiken. Inclusiviteit is belangrijk, vinden ook organisaties als Bits of Freedom, Platform Burgerrechten, de Waag en Open State Foundation. Samen met een aantal andere organisaties deden zij vorige maand een oproep aan de overheid oproepen om de technische mogelijkheden maar het maatschappelijk nut en noodzaak van een corona-app voorop te stellen. Nationale ombudsman Reinier van Zutphen deed ook een duit in het zakje. Hij stuurde in een brief aan staatssecretaris Knops van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om hem te wijzen op het belang van begrijpelijke en toegankelijke informatie.

'VOOR 2,5 MILJOEN NEDERLANDERS IS DIGITALISERING EEN PROBLEEM'

Meedoen

In deze tijd blijven we zo veel mogelijk thuis. We zijn afhankelijker geworden van digitale middelen. En tegelijkertijd weten we dat digitalisering voor 2,5 miljoen Nederlanders een probleem is. waardoor de noodzaak voor bruikbare, begrijpelijke en toegankelijke middelen groter is geworden.
Een aandachtspunt van dit kabinet is de inclusiviteit van de dienstverlening door de overheid. Sterker nog, toegankelijkheid is een wettelijke verplichting. Iedereen moet kunnen meedoen, ongeacht wie je bent, of je een beperking hebt of in welke context of situatie je je bevindt.
De rijksoverheid, Pharos, het Autisme Netwerk Zuid Holland Noord en Midden Holland, de GGD en vele anderen laten mooie voorbeelden van inclusieve dienstverlening en communicatie zien. Dat toont aan dat inclusieve en gebruiksvriendelijke dienstverlening mogelijk is. We hebben die expertise. Laten we die dan ook gebruiken.
Om die reden doen we een dringende oproep aan alle professionals en ervaringsdeskundigen die zich bezighouden met de gebruikerskant – of dat nu om duidelijk taalgebruik, bruikbaarheid of toegankelijkheid gaat – om mee te kijken bij de ontwikkeling van deze app. Stel het gebruiksgemak centraal.

Lid worden?

Verbind u met het vakgebied! Word lid van de KNVI, afdeling SOD.

SOD staat voor actief en deskundig
Het lidmaatschap van de KNVI, afdeling SOD is er voor iedereen, werkzaam in (of met belangstelling voor) het vakgebied informatiebeheer en /of archivering. Word lid en profiteer van:

- Het abonnement op het vakblad Od
- Gratis of tegen gereduceerd tarief deelnemen aan alle activiteiten van de KNVI
- Brede netwerkmogelijkheden met collega-informatieprofessionals

Lidmaatschapsvormen

A Persoonlijk lidmaatschap
Contributie bedraagt € 165,00

B Organisatielidmaatschap;
contributie bedraagt:

- bij 1 – 6 fte: € 225,00 excl. btw
- bij 7 – 12 fte: € 500,00 excl. btw
- bij 13 – 24 fte: € 775,00 excl. btw
- bij 25 fte – >: € 1.380,00 excl. btw

Bij een organisatielidmaatschap ontvangt de organisatie een evenredig aantal abonnementen op Od.

Voor organisaties zijn er ook mogelijkheden om de SOD te sponsoren. Interesse? Neem contact op via info@knvi.nl

De SOD maakt sinds 1 januari 2017 deel uit van de verenigde beroepsverenigingen KNVI, Ngi-NGN en SOD

Postbus 1058
3860 BB NIJKERK
T: 033 247 34 27
E: info@knvi.nl
W: www.knvi.nl

Hét platform voor de informatieprofessional bij de overheid

OD IS VERNIEUWD!

Od wordt uitgegeven door

knvi

publiek denken

ADVERTEREN IN OD

Magazine en website
Vakblad Overheidsdocumentatie, *Od*, is het netwerkplatform voor informatieprofessionals bij de overheid en de non-profitsector.
Gezien het toenemende belang van digitalisering in onze samenleving wordt het vak voor iedereen die zich met informatievoorziening bezighoudt nóg belangrijker. De urgentie om kennis en ervaringen met elkaar te delen is groot. Met aandacht voor ontwikkelingen in het vakgebied, best practices, samenwerking, persoonlijke ontwikkeling, valkuilen en dilemma's geven wij een kijkje in de keuken van de informatieprofessional bij overheden en de non-profitsector.

Voor meer informatie over adverteren, het meesturen van bijsluiters en het plaatsen van vacatures:
MediaSales0031
Boyke Rajbalsing
E boyke@mediasales0031.nl
M 06 109 347 77

OD ZOEKT STRATEGISCHE PARTNERS

Od richt zich op informatieprofessionals, informatie-medewerkers, DIV'ers, leidinggevenden en teamleiders bedrijfsvoering, automatisering en informatievoorziening bij ministeries, provincies, gemeenten, waterschappen, agentschappen en uitvoeringsorganisaties. Is deze doelgroep ook belangrijk voor u en zoekt u een mogelijkheid uw visie, aanpak, experiment, best practice of dienstverlening bij onze lezers onder de aandacht te brengen? Mail dan naar:

OD@PUBLIEKDENKEN.NL

THEMANUMMERS EN VERSCHIJNINGSDATA 2020

	Verschijningsdatum	Thema
1	24 januari	**Vernietigen**
2	28 februari	
3	3 april	**Sociaal domein**
4	22 mei	
5	26 juni	**Security & Privacy**
6	25 september	
7	6 november	**Omgevingswet**
8	4 december	

OP DE HOOGTE BLIJVEN?

GEEF U OP VOOR ONZE E-NIEUWSBRIEF OF MELD U AAN VOOR EEN (PROEF)ABONNEMENT. MAIL NAAR: OD@PUBLIEKDENKEN.NL